

PERSONALITATEA REGELUI FERDINAND I AL ROMÂNIEI

DE

SORIN DAMEAN

Personalitatea Regelui Ferdinand I a fost surprinsă de contemporani în toate ipostazele sale. Dincolo de opiniile eronate, tendențioase, vehiculate de adepții unei alte forme de guvernământ sau descrierile apologetice susținute de persoanele aflate în anturajul Casei Regale, nu au lipsit nici aprecierile echilibrate menite a sublinia atât calitățile și slăbiciunile omului, cât și responsabilitatea Monarhului. Întrucât istoriografia comunistă a recurs la o campanie insidioasă de denigrare a instituției monarhice, restituirea adevărului istoric se impune de la sine.

Printul Ferdinand de Hohenzollern¹ a fost crescut și educat în spiritul noii misiuni pe care urma să o îndeplinească, aceea de moștenitor al Tronului României. Primul contact cu noua sa patrie, de care avea să fie plăcut impresionat, se desfășurase în mai 1881, cu prilejul ceremoniei de încoronare a Regelui Carol I și a Reginei Elisabeta. Absolvise cu succes Liceul din Düsseldorf, continuându-și studiile - conform tradițiilor familiale - la Școala militară din Kassel, apoi la Berlin. După obținerea gradului de sublocotenent al Regimentului de gardă prusian (1885), a urmat cursurile de istorie și drept la Universitatea din Bonn, precum și Școala Superioară de Științe Politice și Economice din Tübingen².

Pentru a se familiariza cu tradițiile și obiceiurile, Principele Ferdinand se stabilește definitiv în România (1889). Potrivit Constituției,

¹ Ferdinand Victor Albert Meinrad de Hohenzollern s-a născut la 24 august 1865 la Sigmaringen și era cel de-al doilea fiu al Prințului Leopold și al Principesei Antonia, infanta Portugaliei. Parcurgând vastul arbore genealogic, observăm că Principele Ferdinand, nepotul de frate al Regelui Carol I al României, era descendent - pe linie feminină - din familia domnitoare a Movileștilor; vezi în acest sens articolul lui Sever Zotta, în ArhGen, an II, 1913, p. 101-110.

² N. Iorga, *Regele Ferdinand. Cu prilejul Încoronării*, Iași, 1996, p. 29.

moștenitorul Tronului era și senator de drept, ceea ce va înlesni contactul nemijlocit cu viața parlamentară și oamenii politici.

Regele Carol I va supraveghea îndeaproape desăvârșirea pregătirii militare a succesorului său, numindu-l sublocotenent în Regimentul 3 Infanterie. Fără a beneficia de un regim preferențial, va parcurge toate treptele ierarhiei militare și va participa efectiv la exercițiile și manevrele tactice³. Totodată, își consolidează cunoștințele despre progresele armamentului, fiind la curent cu ultimele noutăți în domeniul tacticii moderne și apreciind la justa valoare forța combativă a țării⁴. Nu de puține ori a inițiat inspecții inopinate în unitățile militare.

Tânărul moștenitor al Coroanei - cu părul blond, ochii albaștri, nasul ușor acvilin, cu maniere plăcute și o ținută prezentabilă - a fost perceput de contemporani ca o persoană de o rară modestie și de o timiditate excesivă. Regina Maria își amintește că Ferdinand "era de o sfială chinuitoare și râdea, mai mult ca de obicei, pentru a o ascunde"⁵. Asemenea însușiri au fost de natură a crea impresia - greșită, de altfel - că ar fi complet lipsit de voință și inițiativă. Pentru cei răuvoitori, "bietul Fritz", cu "urechile cam mari, dezlipite de cap" constituia un subiect de clevetire și amuzament⁶.

Oprindu-se asupra fizionomiei Prințului, omul politic liberal I.G. Duca observa cu subtilitate că avea "cele mai minunate mâini aristocratice..., făcute parcă să ție (sic!) sceptrul, să răspândească peste popoare binecuvântările ocrotirii și ale păcii"⁷.

Deși considerat ca fiind puțin comunicativ, rezervat și solitar, conversația cu el era o adevărată plăcere, posedând solide cunoștințe de cultură generală. Vorbea cu ușurință în franceză, engleză, chiar și rusă, după cum și-a însușit și limbile clasice (greaca și latina)⁸. Așa cum avea să mărturisească în 1890, cu prilejul alegerii sale ca membru de onoare al Academiei, Principele Ferdinand a asimilat rapid "frumoasa limbă românească", care i-a înlesnit "cunoașterea de aproape a literaturii

³ *Ibidem*, p. 37, 43, 52.

⁴ I.G. Duca, *Memorii*, vol. I, București, 1992, p. 138.

⁵ Maria, Regina României, *Povestea vieții mele*, vol. I, Ediția a III-a, Iași, 1990, p. 216, 223.

⁶ Sterie Diamandi, *Galeria oamenilor politici*, f.l., 1991, p. 3 - 4; vezi și I. G. Duca, *op. cit.*, p. 135.

⁷ I.G. Duca, *Portrete și amintiri*, București, 1990, p. 128.

⁸ Idem, *Memorii*, vol. I, p. 136; Sterie Diamandi, *op. cit.*, p. 6; N. Iorga, *Supt trei Regi*, București, 1932, p.198.

populare, a datinilor, a obiceiurilor, dar mai ales a bogatei istorii a neamului românesc"⁹.

Numeroasele discursuri - pe care el însuși le redacta - aveau să fie apreciate pentru stilul literar și forma artistică. Principele - nota I.G. Duca - "se ținea la curent cu toate manifestările cugetării și genului omenesc, citea întruna cărțile cele mai variate și literaturile cele mai diverse"¹⁰. Un alt fin observator, C. Argetoianu, constata că "nimeni nu-l întrecea în bibliofilie, în heraldică și în tactul cu care știa să aleagă o țigară bună de Havana"¹¹.

Așa cum o dovedesc mărturiile vremii, Principele moștenitor a fost un admirator al muzicii wagneriene - obișnuind să frecventeze concertele de salon și să încurajeze artiștii valoroși - după cum nu era insensibil la tendințele muzicii moderne¹². Dar adevărata sa pasiune o constituia botanica, domeniu în care propriile cunoștințe puteau rivaliza cu cele ale unui specialist. Știa să fie afabil și atrăgător, chiar curtenitor, disprețuind, ca și unchiul său, pe cei care căutau să-i câștige favorurile măgulindu-l. Noblețea sufletului, lipsa oricăror invidii și intenții de a se răzbuna sunt câteva din însușirile remarcate de contemporani¹³.

Disciplina riguroasă și sentimentul datoriei au constituit preceptele după care s-a călăuzit în întreaga lui viață. A fost de o corectitudine adeseori ireproșabilă, inclusiv în ceea ce privește partea religioasă. Deși a rămas fidel credinței catolice, a respectat și încurajat Biserica ortodoxă, iar copiii săi au fost botezați în religia dominantă a țării. Acest lucru avea să-i atragă excomunicarea Papei și interzicerea Sfintei Împărtășanii¹⁴. În urma unei conversații cu Principele Ferdinand, un diplomat german nota: "Îmi lasă impresia unui om foarte simpatic, având conștiința deplină a datoriilor ce-l așteaptă și foarte preocupat de a le îndeplini cum trebuie. Îmi păru chiar foarte serios pentru un om relativ așa de tânăr"¹⁵.

Nu este mai puțin adevărat că Prințul moștenitor a avut atât slăbiciuni, cât și defecte, speculate de presa de nuanță socialistă:

⁹ *Cuvântări de Ferdinand I, Regele României, 1889 - 1922*, București, 1922, p. 9-10.

¹⁰ I.G. Duca, *op. cit.*, vol. I, p. 138.

¹¹ C. Argetoianu, *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. III, București, 1992, p. 113.

¹² I.G. Duca, *op. cit.*, vol. I, p. 137; Robert Scheffer, *Orient Regal. Cinci ani la Curtea României*, București, 1997, p. 77.

¹³ *Regele Ferdinand I. Amintiri de la cei ce L-au apropiat*, București, f.a., p. 195, 303; I.G. Duca, *op. cit.*, vol. I, p. 136.

¹⁴ Sterie Diamandi, *op. cit.*, p. 8; Raimond Netzhhammer, *Arhiepiscop în România. Jurnal de război, 1914-1918*, București, 1993, *passim*.

¹⁵ Apud Sterie Diamandi, *op. cit.*, p. 23-24.

"Adevărul", "Munca", "Facla" ș.a. Prin articolele semnate de Alex.V. Beldiman, Anton Bacalbașa, C. Mille și N.D. Cocea, se recurgea la o campanie agresivă, pigmentată de injurii și aluzii răutăcioase¹⁶. În ciuda amărăciunii pe care a resimțit-o, a știut să ignore pamfletele îndreptate împotriva sa, de altfel, întrutotul nejustificate.

Aflat permanent în umbra Regelui Carol I, Ferdinand - în momentul succesiunii la Tron (28 septembrie/11 octombrie 1914) - avea să dovedească o loialitate și tărie de caracter surprinzătoare pentru cei care nu-l cunoșteau îndeajuns. Originea germană și apartenența la Casa de Hohenzollern nu l-au împiedicat să afirme că "propriile sale sentimente... trebuie să dea înapoi față de marile interese ale patriei"¹⁷. Înzestrat cu răbdare și perseverență, Suveranul a demonstrat o remarcabilă abilitate în relațiile cu reprezentanții german și austro-ungar la București, care își intensificaseră presiunile diplomatice pentru atragerea României în conflictul mondial alături de Puterile Centrale.

Convins de justetea cauzei naționale și conștient de enorma responsabilitate ce-i revenea în calitate de Suveran constituțional, Ferdinand I a declarat cu fermitate în Consiliul de Coroană de la Cotroceni (14/27 august 1916) intenția Dinastiei de a urma soarta țării, "învingătoare cu ea sau învinsă cu ea"¹⁸. Prezent la acea memorabilă ședință, I.G. Duca nota că: "Regele Ferdinand, discutabil din atâtea puncte de vedere, a dovedit însă... că este un mare suflet și prin aceasta nu numai că va rămâne, dar se va impune respectului admirațiunii posterității"¹⁹. Hotărârea de a intra în război alături de Antantă și împotriva țării natale i-a impus enorme sacrificii personale, punând mai presus de toate sentimentul datoriei.

Pentru a aprecia la adevărata valoare dramatismul situației, trebuie subliniat că în urma acțiunii lui Ferdinand I, familia de la Sigmaringen nu l-a mai recunoscut ca membru al Casei de Hohenzollern. Fratele său îl consideră trădător al numelui și al armelor, iar Împăratul Wilhelm al II-lea îi retrage decorațiile acordate²⁰. Cum era și firesc, asemenea măsuri au fost de natură a-l afecta profund, însă, după propriile mărturisiri, nu avea să regrete niciodată pasul făcut²¹.

¹⁶ Vezi *Monarhia de Hohenzollern văzută de contemporani. Antologie*, București, 1968, *passim*; *Adevărul despre Regi*, scrieri din literatura română antimonarhică selectate de Virgiliu Ene, București, 1977, *passim*.

¹⁷ Raimond Netzhammer, *op. cit.*, p. 52.

¹⁸ Apud Ion Mamina, *Consilii de Coroană*, București, 1997, p. 77.

¹⁹ I.G. Duca, *op. cit.*, vol. II, Timișoara, f.a., p. 163.

²⁰ Sterie Diamandi, *op. cit.*, p. 16.

²¹ "Neamul Românesc", Iași, an XII, nr. 131, 16 mai 1917.

S-a socotit - cu o notă de evidentă exagerare - că Monarhul ar fi fost permanent influențat în adoptarea celor mai importante decizii politice de către persoanele din anturajul său. Este adevărat că a existat o strânsă colaborare cu Ionel Brătianu, bazată pe afinități în planul democratizării societății românești. De asemenea, în momentele dificile, când prudența și tactul trebuiau să caracterizeze orice declarație oficială, Suveranul a solicitat concursul Reginei Maria.

Înfățișând dramatismul situației din Moldova ca urmare a înfrângerilor suferite în prima parte a campaniei, I.G. Duca sublinia modul admirabil în care Regele a suportat nedreptățile și umilințele²². Nu mai puțin impresionat, corespondentul american al ziarului "Times" remarcă atitudinea loială a Suveranilor și credința lor neclintită în victoria Aliatilor²³. Amintindu-și de vizitele întreprinse de Suveran în spitalele ce adăposteau răniți, locotenent-colonelul Radu R. Rosetti menționează despre lungile convorbiri între "țăranul-ostaș și omul înțeleghător ce purta atât de simplu și atât de demn coroana regală..."²⁴.

Astfel de aprecieri nu sunt singulare. În mijlocul privațiunilor războiului, presa ieșeană evidențiază că: "M.S. Regele Ferdinand a urmat drumul drept al datoriei către conștiința sa și către poporul său... s-a pus în fruntea luptei pentru realizarea idealului nostru național. Este un act pe care poporul român îl va prețui întotdeauna în toată înalta lui valoare morală și pe care Istoria îl va reține ca pildă a dragostei și a devotamentului cu care un Suveran a știut să-și servească Țara și poporul său"²⁵.

În momentul în care, la sfârșitul anului 1917, diplomații germani și austrieci, de conivență cu unii politicieni de la București, avansau planuri de înlocuire a dinastiei, Mackensen consemna într-un raport către Împăratul Wilhelm al II-lea că: "... armata română păstrează încă o disciplină severă, iar Regele și Regina au știut, în starea de mizerie a războiului, să-și câștige simpatii"²⁶.

Împlinirea aspirațiilor naționale la sfârșitul anului 1918 a fost de natură a consolida unitatea în jurul Coroanei. O dovadă de simpatie și recunoștință la adresa Suveranilor a constituit-o primirea entuziastă a acestora în provinciile recent eliberate și unite cu România: Transilvania,

²² I.G.Duca, *op. cit.*, vol. I, p. 138.

²³ 1918 *la Români*, vol. II, București, 1983, doc. 298, p. 996.

²⁴ General Radu R. Rosetti, *Mărturisiri (1914 - 1919)*, București, 1997, p. 223.

²⁵ "Mișcarea", Iași, an XI, nr. 181, 12 august 1917; alt cotidian aprecia că: "Regele nostru și-a îmbrăcat haina demnității naționale și a îndeplinit cu sfințenie datoria noastră de onoare", apud "Opinia" Iași, an XII, 15 octombrie 1917.

²⁶ 1918 *la Români*, vol. II, doc. 316, p. 1037.

Bucovina și Basarabia²⁷. Încoronarea Regelui Ferdinand și a Reginei Maria la Alba-Iulia (15 octombrie 1922) nu avea să reprezinte decât o consecință firească a noii situații create.

Admirator al sistemului monarhic englez, Ferdinand I a respectat cu scrupulozitate principiul potrivit căruia: "Regele domnește, dar nu guvernează". Respectându-și cuvântul dat pe front, Suveranul a susținut înfăptuirea reformei agrare și adoptarea votului universal, după cum organizarea noului stat a făcut necesară elaborarea unei Constituții democratice. Toate aceste transformări sunt legate și de numele Regelui Ferdinand, fiind apreciate de contemporani. Nu au fost neglijate nici preocupările culturale și științifice. De pildă, prin sumele oferite de Monarh a fost întemeiată Fundația Universitară "Ferdinand I" la Iași, iar la Cluj s-a inaugurat Universitatea.

Spre sfârșitul domniei, Suveranul a fost nevoit să facă un nou sacrificiu personal: și-a dezmoștenit primul născut, Carol, schimbând ordinea succesiunii la Tron în favoarea lui Mihai, nepotul său minor. La 20 iulie 1927, după o lungă și chinuitoare suferință, a încetat din viață, fiind înmormântat în Biserica de la Curtea de Argeș. El avea să rămână în posteritate cu apelativul de "Ferdinand cel Loial" sau "Ferdinand Întregitorul".

ROI FERDINAND I DE ROUMANIE DE LA PERSPECTIVE DES CONTEMPORAINS

RÉSUMÉ

La personnalité de Ferdinand de Hohenzollern-Sigmaringen, descendant de la branche cadette de la dynastie prussienne, Prince héritier et par la suite Roi de la Roumanie (1914 - 1927) a été analysée de diverses perspectives dans l'historiographie roumaine.

Quand à nous, nous avons essayé, à partir des nombreux témoignages contemporains, de mettre en évidence aussi bien les qualités et les faiblesses de l'homme que la responsabilité du souverain.

Nous avons aussi essayé de relever le fait que le Roi Ferdinand Ier, en dépit de son origine allemande, a soutenu et encouragé les aspirations de la nation roumaine.

²⁷ Maria, Regina României, *Însemnări zilnice (decembrie 1918 - decembrie 1919)*, vol. I, București, 1996, p. 201 și urm.; *Cuvântări de Ferdinand I...*, p. 28 și urm.